

Ograničenja i prednosti vojnog angažovanja Evropske unije

Marko Savković, Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Ključne reči: evropska unija, eu, politika, bezbednost, odbrana, ujedinjene nacije, međunarodne organizacije, operacije, vojska
Citiranje: Marko Savković. 2009. *Ograničenja i prednosti vojnog angažovanja Evropske unije*. [e-book] Beograd: Beogradski centar za bezbednosnu politiku.

Oružane snage država članica Evropske unije (EU) danas čine deo multinacionalnih operacija podrške miru širom sveta. U kontekstu značajne iskorišćenosti resursa NATO i Sjedinjenih Država (SAD), evropska bezbednosna i odbrambena politika (EBOP) dobila je na političkoj i upotrebnoj vrednosti. Kao bezbednosni akter koji nastupa na temelju jedinstvene spoljne politike 27 država članica, EU je Strategijom bezbednosti iz 2003. godine potvrdila nameru da bude globalno prisutna. Međutim, u reakciji na globalne izazove bezbednosti, ona mora raspolagati kredibilnim vojnim odgovorom. Tog odgovora ne može biti ukoliko prethodno nisu stvoreni politički preduslovi za angažovanje, odnosno, izgrađeni odgovarajući kapaciteti.

Prvo ograničenje vojnog angažovanja EU je u suprotstavljenim stavovima njenih vodećih članica, o mestu EBOP u široj strategiji povećanog „prisustva“ („*actorness*“) EU u međunarodnim odnosima. Postoje države, poput Velike Britanije i Francuske, koje su sklonije razvijanju takvih kapaciteta kojim će EU biti osposobljena da projektuje vojnu moć širom sveta. Način na koji različite države vide EBOP, kada se raspravlja o „podeli posla“ u globalnoj (ne samo evropskoj) bezbednosnoj arhitekturi i operacijama podrške miru dodatno problematizuje ovu razliku u stavu.

Uzmimo kao primer napore SAD i njenih saveznica koji su uloženi u proces „izgradnje države“ u Avganistanu. Većina članica EU ne želi ili nije sposobna da pošalje značajniji broj vojnika, naročito u južne provincije, gde se odvijaju najžešći sukobi, a mir se pre „nameće“ nego „održava“. Objektivna ograničenja kapaciteta novih, manje razvijenih članica EU i NATO, ali i razlika u kulturi upotrebe oružanih snaga doprinela su ovakvoj situaciji. Misija EBOP pokrenuta sa ciljem podrške policijske službe pokrenuta je tek 2007. godine. Čak i tada pojavile su se teškoće u regrutovanju svega 170 instruktora sa zadatkom nadgledanja osnovne obuke.

Drugo ograničenje vojnog angažovanja EU predstavlja njena strateška kultura. Umesto da oslonac potraži u Ujedinjenim Nacijama (UN), prethodna administracija SAD je u međunarodnim odnosima kroz „koalicije voljnih“ sprovodila doktrinu preempcije. Nasuprot tome, u Strategiji bezbednosti EU akcenat je na potrebi saradnje u multilateralnom formatu, čije su granice određene Poveljom Ujedinjenih Nacija (UN). Takođe, u razumevanju strateške kulture EU, treba uvažiti hladnoratovsko nasleđe doktrine narodne odbrane dugo prisutne u pojedinim članicama EU koje su nedavno stupile u članstvo. Kada se govori o mogućnosti projekcije snaga EU u udaljena konfliktna područja u budućnosti, to su činioci koje treba uzeti u obzir.

Treće ograničenje vojnog angažovanja EU predstavlja činjenica da su ljudski kapaciteti kojima EU raspolaže minimalni, ako se uporede sa ukupnim brojnim stanjem oružanih snaga njenih članica. Manje od 3% aktivnog sastava angažovano je u nekoj od multinacionalnih operacija. Proklamovani cilj NATO, da 40% kopnenih snaga bude sposobno za učešće čini se nedostižnim. Postoje objektivni razlozi zašto je tako. Nije jednostavno usvojiti novu doktrinu vojnog angažovanja. Njoj prethodi promena u percepciji izazova, rizika i pretnji bezbednosti. Ona podrazumeva usvajanje novih, drugačijih misija oružanih snaga, koje će rezultirati promenama u obuci, prelasku na nove sisteme naoružanja po napuštanju starih i tako dalje. Dodajmo ovome dva izrazito suprotstavljena zahteva koji se postavljaju pred države učesnice EBOP: prvi, za racionalizacijom u potrošnji sistema odbrane i drugi zahtev, za dostizanjem interoperabilnosti sa snagama SAD koje su superiorne u tehnološkom smislu. Odsustvo adekvatnih materijalnih kapaciteta predstavlja četvrto ograničenje vojnog angažovanja EU. Nedostaci naoružanja i vojne opreme u arsenalu članica EU postali su očigledni tokom devedesetih na Zapadnom Balkanu i odnosili su se na održavanje komunikacije putem satelita, kao i vazdušno izviđanje i obaveštavanje. Zatim, EBOP nedostaje sposobnost strateškog i taktičkog vazdušnog transporta trupa i materijala. Program razvoja transportnog aviona velikog doleta i korisne nosivosti „Erbas A400M“, sa ciljem proizvodnje 170 aviona koji će ući u inventar Francuske, Italije, Velike Britanije, Španije, Nemačke, Belgije i Luksemburga kasni. Vezani problem taktičkog transporta trupa postao je očigledan u misiji EBOP u Čadu i Centralnoafričkoj Republici. Željena interoperabilnost onemogućena je razlikama u sistemima naoružanja koje su usvojile pojedinačne članice. U tom smislu, uspostavljena je Evropska agencija odbrane, koja u saradnji sa Vojnim komitetom EU razvija Plan razvoja sposobnosti (*Capability Development Plan, CDP*).

Postoje međutim, u predloženoj „podeli posla“ i dve komparativne prednosti EBOP, koje snage EU čine prihvatljivijim za suprotstavljene strane u konfliktu.

Prva komparativna prednost tiče se činjenice da postoje države i regioni čiji će se politički lideri za pomoć pre obratiti EU, iz istorijskih i kulturnih razloga, ali i na osnovu političke računice. Tako se u realnosti savremenog sveta pokazalo se da je, kao akter koji će razdvajati zaraćene strane, EU prihvatljivija na Bliskom istoku i u Podsaharskoj Africi.

Druga komparativna prednost je u pristupu upravljanju krizom koji se razvija u okviru EBOP. Vojni odgovor predstavlja samo jedan od mnogih alata u tom smislu. Koordinacija sa civilnim akterima i instrumentima predstavlja sastavni deo procesa. Prema Džolijenu Hovortu (*Jolyon Howorth*), jednom od vodećih stručnjaka za EBOP „prioritizacija upravljanja krizama u odnosu na vojno angažovanje saglasna je evropskoj bezbednosnoj kulturi koja nastaje“. On dodaje kako „sve misije EBOP imaju vojnu i civilnu komponentu“ te da je „Havijer Solana u pravu kada odbija da uspostavi razliku između njih“.

Prednosti na stranu, odnos sa NATO i dalje će predstavljati suštinski izazov EBOP. Činjenica da 21 država članica EU jeste istovremeno i članica NATO nije doprinela boljem razumevanju donosilaca odluka u oba saveza. Sa pobedom Nikole Sarkozyja na predsedničkim izborima, pojavila se nada da neka nova inicijativa Francuske i Velike Britanije, nalik onoj iz 1998. godine može ponuditi rešenje dileme o mestu EBOP u globalnoj bezbednosnoj arhitekturi. Takav razvoj događaja mogao bi

motivisati Nemačku, koja je do sada pokazala malo interesa da predvodi proces unapređenja sposobnosti EBOP, da se više angažuje.

Ključni proces ostaje evropeizacija onih politika država članica koje su od vitalnog značaja za uspostavljanje zajedničke spoljne politike i odbrane EU. Ugovorom iz Lisabona, koji trenutno prolazi kroz mučan proces ratifikacije, žele se uvesti značajne inovacije koje su važne za EBOP. Teži se konzistentnijem predstavljanju Unije u međunarodnim odnosima tako što bi se uspostavila funkcija predsednika Evropskog saveta, sa mandatom koji traje dve i po godine i koji se može obnoviti. Visokom predstavniku bi ubuduće u radu pomagala diplomatska služba, nazvana Evropskom službom za spoljne poslove (*European External Action Service, EEAS*). Zatim, u odlučivanju o problemima spoljne politike i odbrane, Savet EU bi zasedao u formatu novog, izdvojenog Saveta za spoljne poslove.

U domenu EBOP, koji bi sada potpao pod „zajedničku politiku bezbednosti i odbrane“ proklamovane su dve klauzule karakteristične za vojno-političke saveze, klauzula „solidarnosti“ i klauzula „uzajamne odbrane“. Ipak, najznačajnija inovacija tiče se preporuke uvođenja kvalifikovane većine, nepojmljive u „drugom stubu“ EU, kao principa odlučivanja Saveta. Naš je zaključak kako će nadnacionalnost kao princip prevazilaženja nacionalnih partikularnosti postati prihvatljiva onda, kada svest o nedeljivosti izazova, rizika i pretnji bezbednosti postane sastavni deo evropske strateške, vojne i bezbednosne kulture.

(Tekst je objavljen u časopisu "Evropske sveske", Evropskog pokreta u Srbiji, br. 6, godina II, maj 2009.)

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Gundulićev venac 48, 11000 Beograd

Tel: 011 | 3287 226; 011 | 3287 334

Email: office@bezbednost.org

Web: www.bezbednost.org